

Nr 390.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag, under vissa förändrade förutsättningar, till bestridande av kostnaderna för en förberedande utredning angående en rättegångsreform; given Stockholms slott den 4 april 1919.

Under återopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

att, utan hinder av vissa förändringar i sättet för utredningens bedrivande, till fortsatt bestridande av kostnaderna för en förberedande utredning angående en rättegångsreform, å extra stat för år 1920 bevilja förut begärda reservationsanslag av 40,000 kronor.

GUSTAF.

Eliel Löfgren.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 4 april 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
THORSSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Löfgren anförde:

»Den av Eders Kungl. Maj:t under punkten 5 i andra huvudtiteln av statsverkspropositionen för innevarande år gjorda framställningen, att riksdagen måtte till fortsatt bestridande av kostnaderna för en förberedande utredning angående en rättegångsreform å extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 40,000 kronor, har ännu icke behandlats av riksdagen. I statsutskottets utlåtande över nämnda huvudtitel har beträffande denna framställning anmälts, att utskottet framdeles under riksdagen komme att avgiva utlåtande över densamma. Den sålunda vidtagna åtgärden att utbryta framställningen ur huvudtiteln har be-
rott därpå, att jag under hand låtit komma till utskottets kännedom, att på grund av vissa efter propositionens framläggande inträdda för-

hållanden möjlighet förefunnes, att under den närmaste framtiden en förändring i förutsättningarna för berörda framställning kunde äga rum, vilken förändring borde bringas till riksdagens kännedom innan framställningen där upptoges till behandling. Denna situation har numera inträffat på sätt i det följande skall beröras.

I det uttalande till 1911 års statsverksproposition, vari den dåvarande departementschefen väckte förslag om ifrågavarande utredning, anförde han, att vid upptagande av arbetet å rättegångsreformen saken kunde ordnas på det sätt, att till en början några få personer, två eller möjligen tre, erhöles uppdrag att verkställa en utredning angående de grunder, varpå en ny processlag borde vila. Man räknade sålunda med möjligheten, att denna lagstiftningsuppgift lämpligen skulle kunna anförtros åt några med varandra sidoordnade personer, vilka hade att utföra densamma i den kollegiala arbetsform, som är den vanliga vid kommitté- och sakkunnigarbeten och i vilken lagberedningens verksamhet städse bedrivits. Någon ändring i dessa förutsättningar gjordes icke heller av riksdagen. Emellertid gick Kungl. Maj:t för tillfället en annan väg, i det att numera excellensen Hellner ensam förordnades att verkställa utredningen. Såsom hans biträde anställdes en sekreterare och sedermera hava ytterligare två personer förordnats att biträda vid utredningen, men dessa biträden, vilka tillsammans med arbetets ledare bildade den s. k. processkommissionen, hava icke haft någon självständig ställning, liknande den, som tillkommer kommittéledamöter. Någon förändring häri gjordes icke, då till följd av Hellners inträde i statsrådet annan person förordnades att i hans ställe tillsvidare under Hellners statsrådstid verkställa utredningen. Nämda anordning kunde då vidtagas emedan processkommissionen under en tid framåt väntades kunna syssla med närmare utformning och komplettering av det utkast till rättegångsbalk, vars grunder redan i vissa väsentliga delar utarbetats. Detta kompletterande arbete är emellertid nu i det närmaste utfört; och det råder enighet mellan Hellner och hans vikarie samt övriga deltagare i arbetet, att vid sådant förhållande de provisoriskt träffade formerna för kommissionens verksamhet härefter icke längre kunna bibehållas, utan att ett definitivt ordnande härav måste ske. I denna situation har Hellner, som alltjämt är av sitt ämbete hindrad att med arbetet taga befattning, hemställt, att hans avgång som dess ledare måtte betraktas såsom definitivt.

Även jag hyser den uppfattningen, att det under här förut angivna omständigheter är olämpligt att längre upprätthålla det sätt, varpå arbetets ledning provisoriskt ordnats. Samtidigt synes det emellertid vara

av nöden att tillgodose vissa andra önskemål, som framträtt under arbetets fortgång.

Särskilt under den tillförordnade ledaren, men i viss grad även därförut, har utredningsarbetet i själva verket kommit att bedrivas kollegialt. Då nu den ursprunglige ledaren lämnat arbetet, synes det mig vara lämpligt att giva formell bekräftelse åt vad som sålunda faktiskt redan i ej ringa mån vunnit tillämpning. Denna uppfattning delas också av processkommissionen. Särskilt har den tillförordnade ledaren för mig uttryckt önskan att, för den händelse han, efter att hava erhållit befrielse från annat lagstiftningsuppdrag, som han eljest skolat utföra, skulle kvarstå i egenskap av kommissionens ordförande, tillfälle måtte beredas honom, som vid en långt senare tidpunkt än kommissionen i övrigt inträtt såsom medverkande vid dess arbete, att under dettas fullföljande åtnjuta understöd av de övriga medlemmarna ej blott såsom rådgivande biträden utan såsom medansvariga deltagare i besluten. Jag finner även i likhet med honom tydligt, att arbetets fullföljande på den förut lagda grunden torde underlättas, om arbetsresultatet icke behöver bära den mera personliga prägeln av endast hans uppfattning utan framstår såsom tillkommet genom kollegiala beslut av personer, bland vilka flertalet deltagit i det grundläggande arbetet från eller nästan från dess början.

Jämväl i ett annat avseende synes mig tiden nu vara inne att draga ut konsekvenserna av den utveckling förevarande utredningsarbete tagit. Då detsamma sattes i gång, avsågs därmed närmast, icke att omedelbart erhålla ett utarbetat förslag till lagtext, utan att till en början, såsom grund för ett blivande lagstiftningsarbete, få den eller de möjliga utvägarna för de processuella huvudfrågornas lösande under vårt lands förhållanden anvisade och allsidigt belysta. Under processkommissionens arbete på ett dylikt principbetänkande har det emellertid visat sig oundgängligt att för undersökning av de olika principernas praktiska genomförbarhet och för belysning av deras verkningar uppgöra förslag till lagtext. Sistnämnda arbete hade, enligt vad processkommissionens vid statsverkspropositionen för innevarande år fogade arbetsberättelse för år 1918 utvisat, vid berättelsens avgivande fortskridit så långt att såsom resultat därav föreligger ett förberedande utkast till en ny rättegångsbalks första och andra avdelningar, behandlande domstolsväsendet och rättegången i tvistemål, med undantag allenast av specialprocessen i äktenskapsmål, växelmål m. m. Under tiden därefter har huvudsakligen formell bearbetning av utkastens pågått. Även om åtskilligt arbete återstår, innan dessa förberedande utkast kunna sättas i det skick, som måste fordras av ett förslag till slutlig lagtext, särskilt inom ett av vår lagstiftnings viktigaste

områden, förefaller det mig dock otvivelaktigt, att utsikterna för genomförande av en rättegångsreform inom överskådlig framtid skulle i hög grad befrämjas, om processkommissionen finge, på grundval av det samlade arbetsmaterialet och de föreliggande utkasterna, omedelbart fortgå till utarbetande av fullständiga lagförslag med motiv.

Det är icke min avsikt att, åtminstone för närvarande, föreslå någon annan ändring i processkommissionens sammansättning än den, som föranledes av Hellners definitiva avgång såsom ledare av dess arbete. Sedan styrelsen för föreningen Sveriges stadsdomare i en till mig inkommen skrift hemställt om övervägande, huruvida det ej vore lämpligt och för saken gagneligt att från stadsdomarhåll en representant inkallades för att biträda processkommissionen, har denna i häröver avgivet utlåtande framhållit, att det visserligen vore önskvärt att såväl underrättsdomarna i stad och på landet som överrättsdomarna finge i lämplig omfattning medverka vid kommissionens arbete genom särskilda härtill förordnade personer, men att dessa domarerepresentanter icke syntes böra insättas i kommissionen såsom ständiga biträden. Säkerligen skulle det, såsom i utlåtandet vidare yttras, föranleda en betydande tidsutdräkt, om nya personer skulle få rådrum att genomtränga det betydande studiematerialet och överläggningarna om redan behandlade frågor måste för deras skull återupptagas från början.

Processkommissionen har i detta sammanhang upptagit en fråga, som jag finner synnerligen beaktansvärd. I berörda utlåtande anföres nämligen, att det helt visst skulle vara i hög grad värdefullt för kommissionens arbete, om jämväl synpunkter och intressen inom andra kretsar än de särskilt rättsbildade finge redan på detta förberedande stadium taga sig uttryck i avseende å kommissionens försorg. Det syntes därför förtjäna övervägas, huruvida icke kommissionen borde sättas i tillfälle att beträffande områden, som ur lekmannasynpunkt företrädesvis vore betydelsefulla, rådgöra med representanter för olika klasser och meningsriktningar bland allmänheten.

Då i 1911 års statsverksproposition förordades, att i första rummet ett principbetänkande skulle utarbetas, angavs såsom en härmed förenad fördel, att grundprinciperna för den betydelsefulla, i folkets liv djupt ingripande reformen kunde bliva föremål för allmän granskning innan arbetet å det slutliga förslaget började. En sådan föregående granskning av grundprinciperna för de blivande lagförslagen är även enligt min mening önskvärd, men den synes mig böra åstadkommas därigenom, att kommissionen på grundvalen av utarbetade lagutkast träder i överläggning rörande reformens centrala problem icke blott med represen-

tanter för domarkåren utan även med företrädare av skilda lekmanaintressen. Tillkallande av representanter för näringslivet liksom ock för olika fackorganisationer och politiska meningsriktningar på detta stadium av utredningsarbetet torde i minst lika hög grad som remisser av ett principbetänkande vara ägnat att sprida kännedom om förslagets grundprinciper och belysa desamma samt bereda utsikt till beaktande av den allmänna uppfattningen.

I fortsättningen av förevarande lagstiftningsarbete torde processkommissionen böra närmast övergå till en mera definitiv behandling av avdelningen om domstolsväsendet. Det har väckts tanke på, att denna avdelning sedermera skulle kunna, utan avbidan på de följande avdelningarna, överlämnas till Kungl. Maj:t såsom ett första fullbordat resultat av kommissionens verksamhet för rättegångsreformen. Ett dylikt successivt avlämnande av arbetsresultatet i särskilda avdelningar synes mig vara önskvärt, men i vad mån detsamma, med hänsyn till sammanhanget mellan de olika avdelningarna, lämpligen låter sig genomföra, kan icke nu med säkerhet bedömas. I varje fall torde kommissionen, vid följande av den nu angivna arbetsplanen, senast i början av nästa år stå inför ett arbete, vid vilket tillfälle till överläggningar med personer utanför kommissionen bör beredas. För bestridande av de härmed förbundna kostnader anser jag det emellertid för närvarande obehövt att äska särskilt anslag.

Under åberopande av vad jag nu anfört och med hänvisning därtill, att under riksdagen inträffad händelse föranlett mig att förorda vidtagandet av angivna förändringar i processkommissionens arbetssätt, får jag hemställa,

att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, utan hinder av vissa förändringar i sättet för utredningens bedrivande, till fortsatt bestridande av kostnaderna för en förberedande utredning angående en rättegångsreform, å extra stat för år 1920 bevilja förut begärda reservationsanslag av 40,000 kronor.»

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall, och skulle till riksdagen avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Adil Wifvesson.